

skleněný pokoj

SIMON
MAWER

Román inspirovaný skutečným osudem
vily Tugendhat

FLEET

FLEET

Simon Mawer
Skleněný pokoj

skleněný pokoj
SIMON MAWER

First published in Great Britain in 2009 by Little, Brown
Copyright © Simon Mawer, 2009
Translation © Lukáš Novák, 2009
Cover and layout © Lucie Mrázová, 2012

ISBN 978-80-87497-93-7

Poznámka autora

Přestože je *Skleněný pokoj* fikce, dům i místo, kde se nachází, skutečně existují. Jak budovu, tak město jsem skryl pod změnými jmény*, která však jistě neošálí nikoho, kdo stavbu, která posloužila za předlohu Vile Landauer, a město samotné znají. Vyřešení tohoto snadného rébusu ovšem nepovede k žádným dalším odhalením: Liesel, Viktor, Hana a všichni ostatní jsou výplody mé vlastní představivosti a jejich příběh nemá se skutečností nic společného. Přesto se v románu mihne několik reálných postav. Jednou z nich je nadaná skladatelka Vítězslava Kaprálová, jejíž tragicky krátký život jako by byl symbolem zářné, ale k zániku odsouzené existence první republiky. Vřele čtenářům doporučuji, aby si o skladatelce i její zemi zjistili více.

* V originále autor používá pro Brno označení „Město“ (pozn. překl.).

Věnováno Matthewovi a Julii

Poděkování

S češtinou, kterou jsem v románu místy použil, mi radila Iva Hrazdílková, s němčinou pak Jochen Katzer. Oběma za tuto pomoc velmi děkuji. Pokud se do textu přece jen vloudila nějaká chyba, je třeba ji přičíst mně.

Kromě konzultací týkajících se češtiny vděčím Ivě také za celou řadu neocenitelných zasvěcených postřehů týkajících se mnoha aspektů české kultury a historie, zejména těch, které se vztahují k jejímu rodnému městu. Za veškerou její pomoc jsem jí hluboce zavázán.

Návrat

Jistě, jsme na místě.

Poznala to i po těch letech. Povědomý sklon silnice, zpomalení a pak stoupání zatáčkami, vjemy prostoru a pohybu zasuté po třicet let v její mysli oživilo letmé propojení ve vnímání pohybu a náklonu.

„Jste na místě,“ řekla nahlas. Našla ruku své dcery a stiskla ji. Jejich doprovod se na lesklém plastu zadního sedadla zavrtil, snad úlevou při představě blížícího se vysvobození. Cítila ho. Navlhlé šaty (pršelo), laciná kolínská a pot.

Auto – řekli jí, že je to tatra – najelo na obrubník a zastavilo. Někdo otevřel dveře. Slyšela to a ucítila čerstvý vzduch se stříkanci deště. Zvuk otvíraného deštníku – jako když se ve větru třepe uvolněná plachta. Vzpomněla si na Viktora a na Curyšské jezero, jak se jejich loďka ve vlnách houpala a za zádí toho křehkého plavidla vystupovaly temné stromy z ještě temnější vody. „Jako když jedeš na kole,“ volal, zatímco otáčel loď proti větru a úmyslně ji skoro položil na bok. „Musíš vnímat rovnováhu.“

„To nemá s kolem nic společného,“ odpověděla mu tehdy a chtělo se jí zvracet.

Škoda že tu Viktor není. Tedy že tu fyzicky není, pomyslela si, protože svým způsobem tam samozřejmě byl. Jeho vkus

a jeho vize, vše pečlivě uchované. Posunula se po sedadle směrem ke skvrně světla, která představovala otevřené dveře auta. Něčí ruka ji uchopila za paži a pomohla jí ven, na chodník. O tvář se jí otřel déšť, do deštníku nad její hlavou zabubnovaly kapky. Narovnal se a cítila světlo kolem sebe, cítila prostor, cítila nízkou masu domu na druhé straně malého nádvoří. Škoda že tu Viktor není. Ale je tu Ottilie, která k ní zleva přistupuje.

„To je v pořádku, holčičko, zvládnou to sama.“

Za loket ji chytla cizí ruka, setřásla ji. „Myslíte, že se nevyznám ve vlastním domě?“ ohradila se, ale hned ji zamrzela příkrost i zjevná faktická nesprávnost její poznámky. Nebyl to její dům, už ne, z právního hlediska ne, ať si Martin říká cokoli. Sebrali jí ho hned dvakrát, dvě různé úřední moci, vždy s patřičnou formálností právních procedur. Ale v jiném, méně jasně definovaném smyslu, to *byl* její dům. Její a Viktorův. Zhmotnění jejich vize. A stále přece nesl jejich jméno. To nedokázala smazat žádná právnícká zlodějina: *Das Landauer Haus*. Vila Landauer. Jak je libo. A také Rainerův dům to je, samozřejmě.

Špičkou hole ohledávala cestu a vykročila přes vstupní prostranství, následována zvuky kroků, které taktně sledovaly její tempo, jako když na pohřbu truchlící doprovázejí statečnou vdovu. „Pořád ta stejná dlažba,“ řekla.

„Je obdivuhodné, jak odolává času.“

Hlas, který odpověděl, patřil muži z kanceláře městského architekta. „Však je to umělecké dílo,“ řekl, jako by snad umělecká díla měla z podstaty odolávat času, zatímco ve skutečnosti mu často podléhají. Někdy požár, jindy vlhkost pronikající zdí, náhodně dopadnuvší bomba nebo naprosté zanedbání. „Vidíte, jak von Abt zarámoval výhled na hrad?“ dodal a vzápětí ztichl, zahanben vlastní netaktností.

„Pamatuji si to přesně,“ ujistila ho. A byla to pravda, skutečně si vzpomínala, jak to bylo: prostor mezi hlavní budovou a bytem pro personál, Laníkovým bytem, rámoval pohled na kopec na opačném konci města. „Minulost v rámci budouc-

nosti," řekl tenkrát Rainer. Viděla to jasně tím jediným zrakem, který jí zbyl, vnitřním zrakem – jakkoliv je to klišé, byla to živoucí skutečnost, všechno se jí promítalo v huspenině mozku a vytvářelo obraz skoro tak přesvědčivý jako zrakový vjem: zalesněný kopec, pevnost Špilberk a katedrála se shrbenými rameny a černými věžemi, které, jak říkal Rainer, jsou jako injekční jehly.

Šla dál. Jak se blížila, hmota domu tlumila světlo kolem ní. Na tomhle místě byl volně stojící sloup, který nesl přesahující střechu. Vzpomínala, jak se na něj děti věšely a Líba na ně volala, ať toho nechají. Zašátrala hůlkou a dotkla se sloupu, aby získala jistotu, aby našla pevný bod na otevřeném prostoru nádvoří, aby si vychutnala překvapené zájímání muže po její pravici, který jí řekl, jak úžasně se tu orientuje. Aby ne. Zná tohle místo jako... jako sebe samu. Ví přesně, jak se podél zakřivené prosklené stěny dostane ke vstupním dveřím, které jsou za ní schované.

„Prosím foto,“ ozval se něčí hlas. Malé procesí se zastavilo. Kolem ní strkání a přeskupování, dotyky mohutných mužských postav. „Otilie, kde jsi?“

„Tady jsem, maminko.“

„Úsměv, prosím,“ řekl ten hlas a následoval záblesk světla, jako by mléčným oblakem kolem ní na zlomek vteřiny pronikl paprsek slunce. Pak se skupinka zase rozdělila a ruce ji vedly zpět k domu, kde zatím někdo otevřel vchodové dveře a zvolal jí dál – tudy, tudy – do měkkého, povědomého ticha vstupní haly. Všude kolem ní jen nerušená mlžná clona, opalizující světlo, to jediné, co teď mohla vidět, její přetrvávající zrakový vjem. „To světlo,“ řekl jí tehdy Rainer, když jí ukazoval tabule z mléčně bílého skla, „měkké světlo, odtažené a racionální. To je budoucnost. Čistota vjemů.“ A přitom se jí dotýkal.

Vnímala ostatní – siluety, jejich hmatatelnou přítomnost – v hloučku za sebou. Dveře se zavřely. Domov. Byla doma. Třicet let. Generace. Zнала ty stěny, panely z palisandru naproti ní, schody, které senalevo od ní stáčely dolů do obývacího pokoje. Zvuky, jen ozvěny šepotu, jí poskytovaly představu

o dimenzích prostoru. Natáhla levou ruku a nahmatala sloupkové zábradlí lemující schodišťovou šachtu. Lidé mluvili, architekt horlil a vychvaloval, ale ona odmítla poslouchat. Sama se dostala k začátku schodiště a opatrně sestupovala dolů, pohyby znala, ale musela je lovit v paměti, jako by hrála na klavír a nedívala se na klávesy, jako by si vybavovala melodii, kterou naposledy hrála před mnoha lety. Dvanáct schodů k ohybu, pak zahrnout a dalších devět a už se kolem ní otevřel prostor viditelný i přes tu bílou prázdnotu. Spodní patro domu. Skleněný pokoj, *der Glasraum*.

Odněkud z hloubi jí unikl slabý vzdech, přirozený, skoro smyslný. Cítila ten prostor, jako by to byla hmatatelná substance, jako by do něj ponořila tvář. Byla to manifestace prostoru. Cítila světlo z rozsáhlých ploch tabulového skla, které tvořilo jižní stěnu, cítila makasarský eben, vnímala lidi stojící mezi sklem a onyxovou stěnou, pod hladkým bílým stropem, na podlaze barvy slonové kosti, lidi, které znala, i lidi neznámé. Samozřejmě děti, ty jí běží po koberci vstříc. Viktor sedí na židli a zvedá k ní oči od novin, támhle je její bratr, i když ten tohle místo nikdy nepoznal, její přátelé, rodiče, všichni jsou tu.

„Jste v pořádku, Frau Landauer?“

„Ano, v pořádku, děkuji. To jen ty...“ hledala správná slova „... obrazy.“

„Obrazy, Frau Landauer?“

Žádné obrazy tam nebyly. Nikdy tam nebyly, v tomhle pokoji ne. Dobře to věděla. „Vzpomínky, které se mi vybavují.“

„Jistě, těch musí být spousta.“

Spousta. Třeba jak Viktor nechal záclony roztažené, když se setmělo, a okna jako zrcadla promítala na pozadí noci repliku celého pokoje, židlí, stolu, onyxové stěny. A zdvojený obraz jeho samotného, jak přechází tam a zpět, tam a zpět, odraz postavy vznášející se nad trávnickem, v zrcadlení také jakoby nehmotným, přízračným. Soumrak dne se stal zrcadlem noci. Tak nějak to vyjádřil Rainer. Řekl to tehdy anglicky, kvůli eufonii. *Refraction of the daytime became reflection of the night*. Eufonii miloval: *der Wohlklang*.

Sníh. Proč si vzpomněla na sníh? Ta neopakovatelná světelná lázeň, když zasněžený trávník odrážel denní světlo vzhůru a ozařoval strop pokoje, takže svítil stejně jasně jako podlaha iluminovaná mdlým zimním sluncem. Světlo bylo hmatatelné: hebké, průsvitné mléko. Ptáci plni očekávání ozobávali led, Viktor stiskl tlačítko a okna se začala spouštět dolů, do sklepa, jako blednoucí vzpomínky.

„Vždyť zmrzneme!“

„Ale jdi ty.“

Pomalý pohyb okenních tabulí směrem dolů jako by zrušil bariéru mezi skutečností a fikcí, promyšleně konstruovaným světem obývacího pokoje a drsnou realitou sněhu a vegetace. Na zlomek okamžiku ještě stojí obě vzduchové masy neporušené, vedle sebe, teplo pokoje se na pozadí stěny venkovního chladu třese jako rosol. Pak se křehké příměří zhroutlí, zima vtrhne s mrazivým vzdechem dovnitř a pečlivě vyvážený, pečlivě ohřátý vzduch interiéru je rozprášen do vnějšího světa.

Někdo se k ní blížil. Matně tušila postavu, nejasně ji viděla, stín uprostřed světla. Poznala ji. Čím to? Pohyb, ten zvláštní způsob, jak se při chůzi houpala v bocích? Snad dokonce i slabá vůně. Nebo to, jak dýchala. Zkrátka ji poznala. Vysloвила to jméno dřív, než kdokoliv promluvil, bylo to konstatování, ne otázka:

„Hana.“

„Liesi! Tys mě poznala! Jak je to proboha možné?“

„Určité věci se nezapomínají,“ řekla. „Zůstávají v nás.“ Objaly ji ruce, ucítila její hladkou tvář na své. A slzy? Snad ucítila i její slzy.

Líbánky

Odjeli z města hned po svatbě a zamířili do Vídně, do hotelu Sacher, jehož ředitel je přivítal už na schodech. Vzadu u auta se rojili hoteloví zřízenci, aby se postarali o zavazadla. Úklony i postrkování, komplimenty. *Gnädiger Herr* sem, *gnädige Frau* tam, zařidte se tu jako doma. Liesel tehdy slyšela to oslovení poprvé: *gnädige Frau Landauer*. Tak či onak byla nyní spojená po zbytek života s tímhle mužem po svém boku, který se teď, když bral na vědomí uvítací ceremonie, vůbec nepodobal jejímu milovanému Viktorovi, ale cizinci, jehož potkala před okamžikem a který se zdál tak sebejistý, rezervovaný, tak obdivuhodný. Takhle asi vystupuje v továrně, pomyslela si, takhle jedná s delegacemi dělníků, s předáky a s řediteli. S lehce odtažitou laskavostí, jako by měl co do činění s trochu únavným, ale váženým příbuzenstvem.

Apartmá, do kterého je uvedli, bylo bohatě a nákladně zdobené, na zdech hedvábí a pozlacené sádrové vlasy, prototyp toho, co Viktor nesnášel. „Právě všech těchto pitomostí se musíme zbavit, toho romanticismu, toho... *lpění na minulosti*. Dokonalý příklad toho, jak náš dům vypadat nesmí!“

Liesel se smála. Když se dostal k tématu jejich nového domu, končila každá jeho věta vykřičníkem. Tak to aspoň vnímala ona. Jasně je viděla, jak propichují vzduch, malé energické impulzy.

Ač se o něm často mluvilo, neměl jejich nový dům ještě tvar ani formu. Existoval jako abstraktní koncept, s velkými písmeny a vykřičníkem: Jejich Nový Dům! Její rodiče jim věnovali stavební parcelu, to byl Wenzelův svatební dar dceři a zeti: vlastní dům. „Kvalitní a seriózní,“ prohlásil starý pán, zatímco jeho nastávající zeť se usmíval. „Kvalitní jistě, ale seriózní? Ne! Nechceme dům, který vypadá jako pevnost, samé věže, věžičky a gotická okna, ani dům, který připomíná kostel. Proboha, žijeme ve dvacátém století, ne ve čtrnáctém! Svět se mění.“

Jakmile je portýři a pokojská nechali o samotě, svět se skutečně trochu změnil, protože Viktor přistoupil k Liesel, opatrně jí sundal brýle, hedvábný kabátek, který měla na sobě, a pak i šaty, které měla pod ním. Její krátkozrakost propůjčila prostoru kolem nádech rozpitého akvarelu, jako by byla náhle vržena do mlhavého dne. „Viktore, co to děláš?“ zeptala se nervózně. Stála tam jen ve spodním prádle, v barevné mlze, a připadala si bezbranná.

„Eliško, miláčku, co myslíš, že dělám?“ odpověděl Viktor.

K jejímu značnému překvapení – myslela, že počkají do večera – se tedy poprvé milovali ve čtyři odpoledne na těžké biedermeierovské posteli, v záplavě světla dopadajícího vysokými okny na oblečení rozeté všude po podlaze. Zážitek zvláštním způsobem skličující, ale – jak předpokládala – zřejmě moderní.

Plánovali strávit ve Vídni dva dny a pak vyrazit na jih. Měli v úmyslu přejet přes Rakousko do severní Itálie. Sami. Viktor odolal veškerým prosbám, aby si vzali řidiče nebo aby poslali služebnou či komorníka vlakem napřed. „Co když budete mít poruchu?“ ptali se. Odpovědí jim byl jen smích. „Pojedeme přece Landauerem, ne? Copak to nejsou nejspolehlivější automobily v celé Evropě? Copak to nestojí na všech reklamních plakátech? A copak,“ – a to byl rozhodující úder – „copak je nevyrobím já?“

A tak jeli sami vozem Landauer 80, nejnovějším modelem z řady vozů vyráběných v *Landauerových závodech* (dříve

Landauer Autofabrik), cestovním kabrioletem, který se honosil nálepkou Královská třída, přestože králové a císařové byli od konce Velké války už minulostí. Vůz krémové barvy poháněl motor V8, který – jak Viktor s hrdostí vysvětloval – mu dával sílu osmdesáti koní. Cestovali přes Korutany a hornatou hranici s Itálií překročili nedaleko Villachu, kde Viktor sloužil během války. Na celnici se pořádně zdrželi, když se Viktor hádal o to, jestli musí za auto zaplatit dovozní clo, potom byl zas pořádně rozladěný tím, že pokračovat musí po levé straně silnice. A pak už opustili teutonský svět a vstoupili do světa latinského, kde slunce zářilo jasněji, vítr vanul mírnější a světlo mělo úplně nové kvality; takové světlo Liesel nikdy předtím neviděla – jako by bylo hutnější než to na sever od Alp. „*Kennst du das Land wo die Zitronen blühen?*“ citoval Viktor. Znáš onu zem, kde citrón rozkvétá? A Liesel přidala další verše té básně, společně ji dokončili a šťastně se smáli té jednotě mysli a těla.

Jediný stín na jinak šťastné cestě na sebe přivolali sami: za Udine udělali malou zajižďku k vojenskému hřbitovu na břehu řeky Tagliamento a po dlouhém hledání našli mezi hroby betonovou destičku s Bennovým jménem. Jeho tělo tam samozřejmě nebylo, to leželo ve zmrzlém těle jeho druhů v nedaleké kostnici. Při pomýšlení na vlastní štěstí, jehož se Benno nedočkal, se Liesel rozplakala. Viktor, který byl díky jedné z těch osudových náhod posledním z rodiny, kdo viděl jejího bratra naživu, jí položil ruku kolem ramen a přitáhl ji k sobě. „Určitě je v duchu s tebou,“ řekl a ona věděla, že je to velký ústupek sentimentu od někoho, kdo nevěří v něco, jako je duch, natožpak aby věřil v jeho další svébytnou existenci po smrti. Pak ji políbil na tvář a řekl jí, že je nejúžasnější žena na světě, a ona mu se smíchem odporovala, že není. Přesto ji potěšilo, že ho něco takového vůbec napadlo říct, a když nasedli zpátky do auta, panovala mezi nimi už zase původní bezstarostnost.

V Benátkách bydleli v Royal Danieli. První tři dny strávili sami, prošli kostely a paláce, prozkoumali uličky a kanály, kde

Viktor fotografoval Liesel svou elegantní novou leicou. Třetího dne večer je Viktorův známý pozval na večírek do starobylého palazza u Canal Grande. Pod vybledlými freskami od Tiepolových žáků se benátská aristokracie poněkud neochotně mísila s mladými, nebezpečně pohlednými muži a ženami uhlazeného zevnějšku. Jeden z nich zaskočil Liesel, která odpočívala na sedadle u okna, a angličtinou stejně lámanou, jako byla její, vychvaloval přednosti fašismu a krásy modernity. „Jednoho dne bude všechno tohle smeteno.“ Znělo to jako parodie Viktora, když byl v jedné ze svých vizionářských nálad. Všechno smést! Pryč se vším starým, je tu nová éra! Ale Liesel si s úžasem uvědomila, že tenhle Ital má na mysli celé město, a víc než jen město: vlastně celou zemi, tuhle pokladnici umění a historie. Vlastně všechno, co není produktem dvacátého století.

„To je nesmysl.“

Pokrčil rameny, jako by její názor nebyl ani v nejmenším podstatný. „Například Canal Grande – vysušit ho a udělat z něj silnici, to je budoucnost.“

„Pak tedy patří budoucnost barbarům.“

„Chcete říct, že já jsem barbar, *signora*?“

„Chci tím říct, že mluvíte jako barbar.“

V tu chvíli je kdosi přerušil. Mluvil anglicky s německým přízvukem, ale mnohem lépe než ona nebo Ital. „Pokouší se vám snad tento pán vnucovat pitomosti o tom, jak úžasný je *Il Duce* a že italský fašismus osvobozuje nespoutané síly modernity?“

Ohlédla se. Kouřil, v jedné ruce držel dvě sklenky šampaňského, v druhé cigaretu. Vypadal starší než Ital, spíš ve Viktorově věku, a vzezřením připomínal začínajícího boxera, na kterém ještě kariéra nenapáchala tolik škod – silný nos, masivní čelo. Cigaretu si dal do úst a nabídl Liesel jednu ze skleniček. „Ochutnejte francouzskou tradici. Tu nedokážou vylepšit ani fašisti.“ Chvilka manipulace se sklenkami. Ital zázračně kamsi zmizel. Nově přichozí pozvedl Lieselinu ruku na několik milimetrů od svých úst. „Jmenuji se Rainer.“

„Pěkné jméno. Těší mě...“

„Aspoň někoho...“

„Pardon? Vám... se vaše jméno nelíbí?“

Muž se zatvářil trochu přezíravě. Vlasy měl rozdělené pěšinkou uprostřed a poměrně dlouhé. Jako by se navzdory dobře stríženému obleku snažil budít dojem bohéma. „To byl vtip. Takový americký.“

„Jenže vy nejste Američan.“

„Ale procvičuji si jejich humor. Jednoho dne tu nic jiného k smíchu nebude.“ Upil ze sklenky a zamyšleně se podíval na Liesel. Byl o něco menší než ona a v jeho pohledu byla nestydatá otevřenost. Zcela nepokrytě si ji prohlížel: její ústa (červená, zvláště tvarovaná, jak věděla), její poprsí (trochu ploché, obávala se), její ruce (na ženu poměrně dlouhé a silné). Kdyby stál o pár kroků dál, byla si jistá, že by zhodnotil také linii jejích boků (široké) a její kotníky (na ty byla hrdá). Možná to ale udělal, ještě než ji oslovil. Přála si – ale proč vlastně? – aby si byla nevzala brýle. „A kdože mi to dělá tak příjemnou společnost?“ zeptal se.

„Liesel Landauerová.“

„Landauerová?“ pozdvihl obočí. „Takže jste Židovka?“

„To zrovna ne.“

„Tedy konvertita?“

„Rodina mého manžela –“

Potáhl z cigarety a vyfoukl k malovanému stropu tenký proužek dýmu. „Aha, takže vy jste *paní* Landauerová a přiměla jste Izraelitu, aby se pro lásku zřekl své víry.“

Nebyla si jistá, jestli se jí tahle konverzace zamlouvá, slovo Izraelita vyslovil s lehkým náznakem despektu. „Můj manžel je z židovské rodiny, ale ne praktikující.“

„A odkud jsou půvabná paní Liesel Landauerová a její šťastný manžel?“

„Jsme Češi. Tady jsme na –“ zaváhala, anglické slovíčko se jí nevybavilo – „*Flitterwochen*?“

„Líbánky!“ přešel do němčiny. „Takže Češi. Ale nejste *ti* Landauerovi, nebo ano? Od těch aut?“

„Ano, jsme –“

Tvář se mu rozzářila. V jeho výrazu bylo něco komického, předstíranou serióznost překryla náhlá dětinská radost. „Míval jsem landauera, model 50, říkali mu Torpédo. Bohužel jsem si to s ním namířil na autobus a potopil ho.“

Zasmála se. „Ten autobus nebo Torpédo?“

„Vlastně oba.“ Zdvihl skleničku a přešel zpátky do angličtiny: „To all Landauers, and those who ride them.“ Napili se, i když Liesel si přípitkem nebyla úplně jistá. Připíjel na landauery nebo na Landauerovy? A nebylo něco lehce dvojsmyslného ve slově „ride“? Jezdit se dá na koni stejně jako v autě, neměl ale říct spíš „ride in them“? Její angličtina ovšem nebyla natolik dobrá, aby si byla jistá. Naštěstí právě ve chvíli, kdy cítila, že jí začínají rudnout tváře a začíná ji zrazovat nepříjemný pot v podpaží, se za ní vynořil Viktor a konverzace přešla do němčiny. Formální představení, pevný stisk rukou, úklony a slabounké cvaknutí, když neznámý srazil podpatky. „Herr Landauer,“ řekl s tím svým zvláštním, vědoucím úsměvem, „dovolte, abych složil poklonu vašim obdivuhodným automobilům. A vaší obdivuhodné ženě.“

Mohla to být jen náhodná, efemérní známost, pomíjivé setkání řidičů dvou landauerů, kteří se potkali na cestě a jeden druhému přátelsky pokynuli. Ale domluvili se, že se sejdou znovu. Rainer von Abt jim chtěl něco ukázat. Když vyzvídali, jen se záhadně usmíval, ale odmítl cokoliv prozradit. „Malé překvapení pro čerstvé novomanžele.“ Bude na ně čekat na přístavním můstku před jejich hotelem. Zítra ráno v devět.

Druhý den zářil tepaným stříbrem jako talíře, které se prodávaly u Ponte di Rialto, a drobně zvlňená vodní hladina ten lesk lámala a odrážela do všech směrů. Pestrou glazuru růžových, zlatých, okrových a oranžových domů rámoval nad městem zinkový lesk vysoko visících mraků. Von Abt dorazil v domluvený čas na zádi vodního taxíku. Byl celý v bílém – kalhoty z bílého flanelu, lněné sako – jako by se chystal na

tenis. „*Buon giorno!*“ zavolal na ně. Pomohl Liesel i Viktorovi do lodě a mezitím uděloval jejímu řidiči pokyny zřejmě bezchybnou italštinou. Motor s bubláním a prskáním postrčil loď – nablýskané dřevo a mosaz – více do proudu. „*Avanti!*“ zvolal jejich průvodce a člun se otočil a zamířil ven, k zátoce před bazilikou San Marco, jeho úzký trup klouzal po vodě podél kotvišť s houpajícími se gondolami a podél dýchavičných vaporett jako ovčácký pes kolem stáda krav. Bylo to, jako by pluli světlem, jako by je vánek a třpyt vodní hladiny lehce nadnášely. Liesel cítila, jak jí vítr tiskne šaty k tělu.

„Není divu, že nejlepší koloristé pocházeli odsud,“ poznamenal von Abt, když si všiml jejího blaženého výrazu. „Přestavte si, že byste se celý život koupala v tom zdejší světlo. Ultrafialové světlo by z vás udělalo černocho, to zdejší vám kůži nechá bílou a čistou, ale barvami naplní vaše srdce.“

Viktor jí položil ruku kolem pasu, jako by ji chtěl před podobnými poetickými představami bránit. „Tak kam tedy máme namířeno?“ snažil se překřičet hluk motoru.

„To je tajemství! Ale bude brzy prozrazeno, stejně jako všechna tajemství tady v Benátkách.“

Člun se podél širokého oblouku nábřeží Riva degli Schiavoni vzdaloval od cukrářské zdobnosti Dóžecího paláce a mířil k budovám z červených cihel na Arsenalu. Zpomalil a konečně zakotvil u parku poblíž ústí jednoho z menších kanálů. Von Abt vystoupil na břeh a vedl je do zahrad, jako by neměl času nazbyt, zatímco Viktor a Liesel ho následovali ruku v ruce volným krokem a smáli se tomu bizarnímu dobrodružství i nedočkavosti a nadšení toho zvláštního muže s tváří boxera a imaginací básníka. „Homosexuál,“ pošeptal jí Viktor.

Ta představa ji pobouřila. „To určitě ne!“

„To se pozná. Aspoň já to poznám.“

„Co poznáte?“ zeptal se von Abt přes rameno.

„Že jste básník,“ řekl Viktor a zašklebil se na Liesel.

„Básník, ano,“ teatrálně vztyčil ukazovák, „ale ne básník slova. Jsem básník *forem*.“

„Takže tanečník?“

„Ne.“

„Sochař?“

„Básník prostoru a struktur. A právě to vám chci ukázat.“

Pod nohama jim skřípal štěrk. Mezi stromy byly vidět budovy, zvláštní směs stylů, ne zdobný sloh starobylých paláců, které byly k vidění ve zbytku města, ale nově postavené pavilony, ve kterých mohly být kavárny a restaurace nebo možná oranžerie či skleníky. V nejbližší části zahrady stála budova v těžkopádném neoklasicistním slohu. Von Abt vystoupal po schodech a vedl je do rozlehlé haly. Uvnitř se pohybovaly skupinky lidí, mluvilo se šeptem jako v kostele. Vysoká klenba vracela ozvěnu kroků. Na stojanech byly k vidění nákresy a plány, na stolech pod skleněnými víky modely z balzy a celuloidu. Lidé si je prohlíželi, ukazovali si na ně, ustupovali a měnili úhly pohledu jako hráči biliáru před důležitým štouchem.

„Proč jste takový tajnůstkář, pane von Abte?“ zeptala se Liesel.

„Říkejte mi Rainere, protože já vám rozhodně nehodlám říkat Frau Landauer. A nejsem tajnůstkář. Ukazuji vám všechno, co dělám, v jasném a neúprosném denním světle.“ Zastavil se před jedním z exponátů. Nápis byl v italštině a angličtině: „*Progetto per una Padiglione Austriaca; Project for an Austrian Pavilion, Rainer von Abt, 1929.*“ „Zde prosím!“ řekl. „*Ecco! Voilà! Siehe da!*“

Viktor překvapeně sykl, jako by ho něco štíplo. „Aha!“ vykřikl a sklonil se k modelu. Přes trávnik ze zeleného kulečnickového sukna se skrz miniaturní korkové stromy díval na nízkou krabici s průsvitnými stěnami z celuloidu. Uvnitř byly malé židle, jako z domečku pro panenky, tenké sloupy z pochromovaného drátu a lesklý bazén vytvořený ze zrcátka, jaké ženy nosívají v kabelkách. Barvy modelu byly stejné, nad jakými se von Abt rozplýval během plavby od San Marca: éterická bělost, šedomodrá perleť, lesk chromu.

Viktor se narovnal, na tváři široký úsměv. „Takže jste architekt!“

„Jak jsem řekl,“ odpověděl Rainer von Abt, „jsem básník prostoru a formy. A světla,“ rozšířil bez zjevné námahy svůj estetický záběr. „Světla, prostoru a formy. Architekti jsou lidé, kteří staví zdi, podlahy a stropy. Já zachycuji a vymezuji prostor mezi nimi.“

Na oběd – „Musíte přijmout naše pozvání,“ trval na svém Viktor – zašli do restaurace, jejíž chloubou bylo patium, kde se jim nad hlavami plazilo psí víno filtrující sluneční svít svými listy. Objednali si *moleche*, kraby s měkkým krunýřem, pili Soave. Připíjeli jeden druhému, skleničky o sebe zvonily a odrážely sluneční paprsky. Mluvili o umění a architektuře, o malbě a sochařství, o těch bláznivých dadaistech a Duchampovi s jeho „uměleckými“ objekty, o kubismu a fauvismu a jedné nizozemské umělecké skupině, kterou obdivoval von Abt. „Říkají si De Stijl, znáte je? Van Doesburg, Mondrian? Čistě linie, soustředění se na tvar a proporce.“ Novomanželé o nich neslyšeli. Jistě, znali slovo *de stijl*, styl, ale skupina stylových, moderních Holanďanů? To jim znělo skoro jako protimluv. Liesel přiznala, že se jí líbí secese a má ráda autory vídeňské secese. „Klimt portrétoval moji matku, když byla mladá,“ prozradila von Abtovi. „Ten obraz visí v jídelně v domě mých rodičů.“

Van Abt se na ni usmál. „Pokud mohu soudit podle dcery, musela to být překrásná žena. Jsem si jistý, že ji Klimt dobře vystihl.“

„Je to krásná malba...“

„Bezpochyby samé zlacení a lesk. Ale...“ Vždycky si našel nějaké *ale*. Zdálo se, že von Abt se musel v životě *proaleovat* kolem překážek, které mu do cesty kladli ti méně inteligentní, méně nadaní, méně imaginativní. „Ale jako styl? Co je secese? Wagner? Olbrich? Znáte jejich budovu ve Vídni? Určitě ji znáte.“

„Mně se líbí, má takové rezolutní, odvážné linie.“

„Ale vypadá jako mauzoleum! Nebo nádraží. Dům nemá vypadat jako něco, má prostě *být!* Tvar, který k ničemu neod-

kazuje, definovaný jen materiálem, z něhož je postaven, a zá-
měrem architekta. Abstraktní jako malba někoho z De Stijl.”

Viktor souhlasně přikyvoval, ale Liesel nesouhlasila. „Žád-
ný dům není abstraktní. Do abstraktního domu by napršelo.”

Von Abt se smál upřímně a tak hlasitě, že lidé sedící u okol-
ních stolů se ohlíželi po zdroji toho hluku. „Víte, já jsem žákem
velikého Adolfa Loose. Znáte Loose? Myslím, že pochází z va-
šeho města.”

„Já jsem se s ním setkal,” řekl Viktor. „Jeho práci obdivuji.
Škoda že se rozhodl opustit Brno. Ale teď se věci mění, i Brno
se dívá dopředu.”

To von Abta zjevně potěšilo. Opěvoval kvality svého učitele,
jeho intelekt, smysl pro čistou, jednoduchou formu. Aby své
myšlenky vysvětlil, kreslil na papírový ubrus před nimi různé
náčrty a plány, pod rukama mu vyrůstaly vzdušné konstrukce
a – jak později poznamenal Viktor – vzdušné zámky. Vyzdvi-
hoval přednosti skla, oceli a betonu a odsuzoval kámen a cih-
ly jako nesmyslné závaží, které člověk vláčí historií. „Člověk
sotva opustil jeskyně a začal si kolem sebe stavět jiné,” rozči-
loval se. „*Jeskyně!* Ale já chci člověka vyvést z jeskyní a nechat
ho létat, vznášet se vzduchem. Chci mu nabídnout skleněný
prostor.”

Skleněný prostor, *Glasraum*. Tehdy Liesel slyšela ten výraz
poprvé.

„Možná,” řekl Viktor a zamyšleně očima přejížděl ze své
ženy na architekta a zpátky, „možná byste mohl navrhnout
skleněný prostor pro nás.”

Závazek

Ten den večeřeli při svíčkách na balkoně svého pokoje, pod
nimi proplouvaly slabě osvětlené gondoly a pramice. Bylo sly-
šet, jak vlnky narážejí do dřevěných kůlů, nebylo to rytmické
vlnění moře, ale překotné šplouchání, jako když psi chlemtají
vodu. „Tak co soudíš o našem příteli?” zeptal se Viktor.

„Zvláštní člověk. Srší energií.“

„Možná až moc. Líbí se ti?“

„Určitý typ žen takoví muži přitahují.“

„A moji Liesel ne?“

„Tvá Liesel má oči jen pro tebe,“ usmála se chlácholivě.

Natáhl se přes stůl pro její ruku. „Když říkáš takové věci, nejradši bych si tě vzal hned teď, tady na tom stole.“

„To by byl skandál. Lidi by si stěžovali a nás oba by zatklí zdejší pohlední *carabinieri* a odvedli nás do toho příšerného vězení, které jsme viděli v Dóžecím paláci.“ Tenhle druh humoru pěstovali a rozvíjeli během těch několika posledních dní, co byli spolu. Bylo v tom něco nového, ta troufalost a prostořekost. *Schlüpfrieg*. Dřív takhle vtípkovali jen o cizích lidech, tohle bylo poprvé, co se bavili na svůj vlastní účet. A zatímco předchozí vtípky byly v zásadě neškodné, tenhle se zdál nebezpečnější.

„Co říkáš mému návrhu, že by nám mohl postavit dům?“

„Myslíš, že mu můžeme svěřit něco tak důležitého?“ zeptala se. „Měl by nám předvést, co už udělal. Ukázat nějaké reference, ne?“

S architekty se už o svém novém domě radili. Diskutovali o návrzích, vrtěli hlavami nad lomenými štíty a věžemi, protestovali proti zdobeným oknům, dokonce už obhlíželi i model z balzy a celuloidu, který navrhl jeden ateliér. Ale nic neodpovídalo Viktorově vizi o budoucnosti, jeho potřebě nechat se spoutat rasou ani vyznáním, jeho odhodlání mluvit nejen německy, ale i česky, neústupnosti, s níž četl Lidové noviny, jeho promluvám na téma Inovace a Pokrok. „Svět se musí pohnout,“ říkával. „My,“ – čímž myslel novou politickou entitu, Čechoslováky – „musíme nabrat nový směr, vytvořit nový svět. Nejsme ani Germáni, ani Slované. Můžeme si zvolit svou historii, v tom to je. Je to na nás, chápeš? Na lidech, jako jsme my.“

A teď jim šťastná náhoda přivedla v Benátkách, v tom obojživelném městě, do cesty mladého architekta, jehož architektonické představy čerpají z budoucnosti, ne z minulosti.

„Můžu poslat telegram Adolfu Loosovi. Von Abt tvrdí, že u něj studoval.“

„Myslíš, že si vymýšlí?“

„Co myslíš ty?“

„Nevím.“

„Tak uvidíme. Musíme se s ním ještě vidět. Promluvit si s ním.“ Najednou byl střízlivě věcný, tahle mírně znepokojující změna u něj byla vždycky otázkou okamžiku. Jeden by skoro čekal, že sebere papíry položené před ním na stole, sklepe je do úhledné hromádky a schová do kufříku, pak si zavolá auto a požene se někam na další jednání. „Musíme zjistit, jaké jsou zhruba jeho představy. Dal mi vizitku, zavolám mu.“

„Nemohlo by to počkat, až se vrátíme domů?“

„Na co čekat? Musíme kout železo, dokud je žhavé.“

Sešli se s Rainerem von Abtem druhý den. Pozvali ho do svého apartmá na šestou večer, aby si s nimi dal pár koktejlů. Ve skutečnosti ale měl být podroben křížovému výslechu, zda a za jakých podmínek by navrhl jejich dům. Byl pěkný večer, šelesty a šplouchání vody pod otevřenými okny budily dojem, jako by tam venku odpočívala nějaká velká kočkovitá šelma. Liesel kouřila a upíjela svůj drink na balkoně s vyhlídkou na zátoku u San Marca a dál, až k ostrovu San Giorgio, zatímco oba muži zůstali uvnitř, aby si promluvili. Uvědomovala si, že von Abt k ní čas od času zabloudí pohledem, ale registrovala to bez většího zájmu. Byl nevysoký, tmavovlasý, tím svým boxerským způsobem neohrabaný, zatímco jí se líbili muži vysocí a štíhlí, kteří byli vestoje i vsedě lehce shrbení, jako by prokazovali laskavost lidem nižšího věku. Viktor. Ztělesnění kvalit, v každém ohledu obdivuhodný muž.

„To je zajímavá nabídka,“ poznamenal von Abt, když Viktor domluvil. „A nelehký úkol.“

„Co je na tom těžkého? Postavit dům.“ Viktor rozpřáhl ruce, jako by tím gestem vyjadřoval, jak je to prosté. „Těžké by to bylo pro mě, ale jistě ne pro architekta. Kdybyste chtěl, abych vám navrhl automobil...“

„Ano, ale automobily přece navrhujete pro zákazníky. Možná nejsou všechny podle vašich představ, ale vy je navrhujete pro zákazníky.“

„Přesně tak,“ přisvědčil Viktor. „A s domem je to stejné. Jen ten zákazník jsem já. Já a má žena.“

„A právě to je problém toho zadání. Vy a vaše žena.“

„My jsme problém?“

„Ta situace vytváří problém. Chcete, aby vám někdo postavil dům, čtyři zdi –“

„Možná víc, možná víc než čtyři.“

„– a střechu. Dveře, okna, první a druhé podlaží, všechny tyhle nesmysly. Byt pro služebnictvo, předpokládám...“

„Někde musejí bydlet...“

„Jistě. Jenže by to byla práce na zakázku.“

„Dětské pokoje,“ ozvala se Liesel z balkonu.

Von Abt se na ni s lehkou úklonou usmál. „Dětské pokoje, samozřejmě. Jenže já chci vytvářet něco jiného než pouhou stavbu. Umělecké dílo. Dílo, které je sochou naruby: které zachycuje prostor uvnitř,“ a uzavřel v gestu obou rukou prostor stejně prchavý a proměňující se jako vzduch, ze kterého ho vymodeloval. „Prostě nepracuji jako řemeslník nebo tovární dělník, který si poslechne, co zákazník chce, a pak dělá, co mu říkají. Já realizuji své vize, ze skla a z betonu.“

Viktor vrhl pohled na Liesel a usmál se. Nevěděla, jak v téhle situaci číst výraz jeho tváře. Učila se mu rozumět ve věcech lásky a přátelství, ale nikdy ho neviděla vyjednávat s klientem, se zástupcem jeho zaměstnanců nebo s dodavatelem. Usmíval se, pohodlně usazený o věci uvažoval, lokty na područce židle, dlouhé prsty spojené jako žebra gotické klenby, na tváři tichý sebejistý úsměv. „Tak mi to předvedte.“

„Předvedte?“

„Ano. Připravte nějaké návrhy. Co byste rád dělal. Jaký –“ udělal pauzu „– jaký *prostor* byste rád zachytil. Aspoň skici.“ A jako by ho to napadlo až teď, dodal: „Je to parcela ve svahu, v dost příkrém svahu. Je z ní výhled na celé město. Znáte Brno? Asi ne. Pod kopcem je park, Lužánky. Dřív se mu říkalo

Augarten, ale jméno se samozřejmě změnilo. U nás má všechno dvě jména. Rakouské, české. Tak to u nás chodí. Takže si představte dům na vrcholu kopce, poměrně příkrého, pod ním svažité terén a dole se rozkládá celé město. Nádherný výhled. Udělejte nějaké nákresy.”

Von Abt bezmocně rozhodil rukama. „Ale jak velkého? Nemám žádné informace, žádnou představu o tom, co chcete.”

„Rodinný dům, jak jsem říkal. Domov pro mě, mou ženu a časem pro naše děti. Řekněme,” usmál se na Liesel, „tak maximálně tři. Plocha? Zhruba tři sta čtverečních metrů. Něco načrtněte.”

„Ukážu vám fotografie věcí, které už jsem udělal. To postačí.”

„Rád bych viděl nějaké nápady.”

„Uvidíte nápady. S ničím jiným já nepracuji.”

Viktor se rozesmál. Liesel spíš očekávala, že se rozčílí, ale on se smál. „Tak mi tedy ukažte ty své nápady. Přesvědčte mě, že vy jste ten pravý.”

O dva dny později se podle domluvy sešli znovu, v Café Florian na náměstí San Marco. Na druhé straně toho ohromného prostoru stála bazilika jako stanový tábor z tisíce a jedné noci a orchestr rozložený před kavárnou jako tlupa kočovníků vyhrával úryvky z Verdiho oper. Rainer von Abt přistoupil k jejich stolu s vervou sólisty vstupujícího na scénu. „Ecco!” prohlásil a položil na stůl desky. „Dřel jsem na tom ve dne v noci, na úkor své stávající práce. Ale volání srdce je silnější než požadavky klientely.”

Rozvázali stuhy, otevřeli desky a Liesel a Viktor nad nimi sklonili hlavy. Byly v nich fotografie, velké lesklé tisky s razítky studia na rubu: bytový dům s monotónními bílými zdmi. Čtvercová terasovitá vila v jakési zahradě. Něco jako kancelářská budova, jen sklo a bílý štuk.

„To všechno jste dělal vy?”

„Samozřejmě.” Natáhl se a vytáhl jinou fotografii, dlouhý, nízký obytný dům ubíhající dozadu podél ulice. „Sídliště

Weissenhof ve Stuttgartu. Byli jste tam? Le Corbusier, Mies van der Rohe, Behrens, Schneck. Znáte tyhle lidi?"

„Jistě,“ řekl Viktor, „Le Corbusiera znám. A Behrense.“

Von Abt se pobaveně usmál. „A von Abta,“ řekl a přitom od-
sunul fotografie stranou. „Tohle jsou některé z věcí, které jsem
udělal. Teď k těm zatím jen vysněným.“ Rozložil před nimi ná-
kresy. Byly to všechno architektonické skici, přímé ostré linky
beze všech příkras a ozdob. „Tohle připravuji pro jedny ber-
línské zákazníky,“ ukázal silným řemeslnickým prstem. „Továr-
ník a jeho třetí žena. Chtěli sloupy, zdobené hlavice a sochy,
tak jsem jim řekl, že pokud mají zájem o ozdoby, musejí se
obrátit jinam. Znáte Loosovu esej „Ornament a zločin“?“

„Pochopitelně,“ usmál se Viktor.

„Tak to je náš manifest. Komunisté mají svůj a my z Moder-
ního hnutí také. Chcete, abych vám navrhl dům? Navrhnu
vám dům. Ale všechno, co ode mě můžete čekat, je forma bez
ornamentu.“ Rozhlédl se po dlouhých sloupořadích Piazzzy,
před nimiž fotograf právě mohutným mahagonovým apará-
tem zvětňoval dvojici dětí v třepotavém oblaku holubího hej-
na. Za nimi se zdvihaly zdobené kopule baziliky s mozaikami
a se vzpínajícími se hřebci. Pokynul k té scénérii, jako by tam
byla právě proto, aby posloužila jeho účelům. „Tady, v nej-
zdobnější městi světa, vám nabízím jeho pravý opak.“

A jeho gesto spustilo sled událostí. Alespoň Liesel měla ta-
kový dojem: kavárenský orchestr se vydal na truchlivou štra-
páci po taktech „Nářku židovských otroků“, fotograf sklonil
hlavu pod černou kápi a děti, na které zaostřil čočku svého
přístroje, vypískly smíchy, jako kdyby polapení jejich obrazu
do té krabice, jeho převrácení a zmenšení vyvolávalo pocity
podobné tomu, když je někdo lechtá nebo vyleká. Viktor upil
šampaňského a znovu se zahleděl na von Abtovy nákresy.

„Všchno to působí hodně chladně.“

„Chladně?“ Projednou se zdálo, že von Abtovi došla slova.
„Chladně! Všchna moje práce, všchno moje umění je zalo-
ženo na tomhle.“ Vytáhl z vnitřní kapsy saka tužku, naklonil se
a na nejbližší list papíru nakreslil linku ostrou jako řez břitvou.

„Tohle je prvotní umělecké dílo: ležící žena.“ Pohlédl z Viktora na Liesel a opětoval její pohled o něco déle, než bylo zdvořilé. Pak na papír nakreslil druhou linku, vertikálu protínající horizontálu v pravém úhlu. „A tohle. To je muž, který do ní vniká. Výsledkem je pravoúhlé křížení, na kterém stojí celé mé umění. Co může být vřelejšího než tohle?“

Liesel ve snaze uniknout von Abtovým očím, nezrudnout pod jeho pohledem vytáhla cigaretu a zapálila si ji. „Jistě. Herr von Abt je všechno, jen ne chladný. Nemyslíš, Viktore?“

Koncept

Když se Landauerovi vrátili domů, nastěhovali se do zařízení vily v Masarykově čtvrti. Ověžičkované monstrum s cimbuřními a s vyhlídkou na Svatou a zalesněné kopce za ní bylo zhmotněnou antitezí jejich plánovaného domu. „Jak můžu v tomhle žít a dýchat?“ rozčiloval se Viktor, když si místo poprvé prohlíželi. Ale právě v téhle pronajaté pevnosti, mezi pozlacenými lampami a sametovými drapériemi, pod stropy se zdobeným štukováním a lustry z muránskému skla, rozvíjeli svou myšlenku moderního domu, který by byl přizpůsobený budoucnosti, ne zakotvený v minulosti, který by se podřídil otevřenosti moderního života spíše než dusivé uzavřenosti života v minulém století.

Skleněný prostor.

Zatím byl bez formy, nehmotný, ale existoval, všudypřítomný a mnohoslibný, v jejich představách a v představách Rainera von Abta. Existoval tak, jak mohou existovat jen ideje a ideály: byl neuchopitelný, neskutečný. Prostor, světlo, sklo. Pár kusů nábytku. Okna s výhledem do zahrady. Souvislá plocha lesknoucí se podlahy, možná travertin. Barvy: slonová kost a bílá, lesk chromu. Jednotlivé elementy se pohybovaly, vyvíjely, proměňovaly a transformovaly tak jako vidiny ve snu, měnily tvar a formu, a přesto pro snícího zůstávaly stále tím, čím byly: *der Glasraum, der Glastraum*, jediným písmenkem

se jedno měnilo v druhé, Skleněný prostor se stával Skleněným snem, snem, který se hodil k atmosféře nového státu, v němž žili, státu, kde nebylo podstatné, kdo je Čech, kdo Němec a kdo Žid, kde vládla demokracie a kde věda a umění společně usilovaly o to, aby přinesly štěstí všem.

Na konci léta si Rainer von Abt přijel prohlédnout pozemek. Jak asi bude působit, uvažovala Liesel, mimo jediný kontext, ve kterém ho znala – mimo pohádkový svět jarních Benátek? Tam byl postavou stejně nereálnou jako město samotné, výplod fantazie a představivosti schopný vyčarovat s naprostou samozřejmostí z oparu nad lagunou podivné *palazzi* a pomézni kostely a melancholická náměstí. Jak bude působit teď, až vystoupí z vlaku z Vídně do prozaické brněnské reality?

„Nejspíš jako další z těch namyšlených Vídeňáků,“ nadhodil Viktor, když už čekali na nástupišti mezi proudícími zástupy a postávajícími nosiči.

„Proč by měl být namyšlený?“

„Všichni Vídeňáci jsou namyšlení. To je z toho, že tak dlouho komandovali celé impérium.“

Cítila se dotčená za něj. „On přece vůbec není tenhle typ Rakušáka! Nebuď takový cynik, Viktore.“

„Jsem realista.“

Vlak z Vídně vjel do nádraží obklopen apokalyptickým oblakem páry. Rozlétla se dvířka a pasažéři vystupovali. Uviděla von Abta stát ve dveřích jeho vagónu dříve, než on zahlédl je. V černém kabátě a s šedivým diplomatem na hlavě skutečně vypadal jako samolibý obchodník. „Támhle je!“ Liesel zamávala. Von Abt hleděl na lidi na nástupišti s výrazem téměř přezíravým, jako by se štítil nejen kypícího davu pod sebou, ale i češtiny drnčící a rachotící všude kolem. Pak ji zahlédl, jak mu mává, a ve tváři se mu objevila úleva. „Přátelé!“ zavolal, jak sestupoval po schůdcích z vagonu, a rozhodil ruce. „Přátelé!“ Chvilí se zdálo, že je chce obejmout, ale nakonec jen sevřel Viktorovu ruku ve svých a Lieselinu zvedl těsně ke svým rtům. Je tak šťastný, že je zase vidí. *Enchanté*, řekl. I když se to zdá

nemožné, vypadají ještě šťastnější než v Benátkách. A Frau Liesel je ještě krásnější.

Smála se těm nesmyslným lichotkám. Nebyl to namyšlený obchodník, byl to herec, umělec nepostrádající elán ani instinkt. Vzala ho pod paží a vedla ho po nástupišti. „Jak je ve Vídni?“ ptala se. „Nestýská se vám po Benátkách? Bylo tam přece krásně. Tak nádherné místo.“

Von Abt se zatvářil pohrdavě. „Jako obvykle je Vídeň stejnou měrou stimulující i depresivní. Nabubřelá i nedomrlá, právě tak jako její kuchyně.“

„A jakou jste měl cestu?“

„Báječnou, protože jsem věděl, že na jejím konci se znovu shledám s vámi oběma. Ale ta pasová kontrola na hranicích je směšná. Zdá se mi absurdní, že svět jde dopředu, a přitom vytváří hranice tam, kde dřív nebyly.“

„To je nejspíš daň za změnu. Malá ztráta svobody ve srovnání se svobodami, které jsme získali.“

Podíval se na ni s tím svým zneklidňujícím úsměvem. „A vy, cítíte se vy svobodná, Frau Liesel?“

Viktor kráčel před nimi k nápisům *Ausgang* a *Východ*. Snažila se uhodnout význam von Abtovy otázky. „Samozřejmě že se cítím svobodná.“

Došli až na slunné prostranství před nádrazím. Zdejší ruch jako by byl ztělesněním té svobody – hemžení přicházejících a odcházejících, vrčení motorů projíždějících taxíků, řinčení tramvají šinoucích se po Bahnringu, obrázek energie a entuziasmu nové republiky. U novinového stánku se vytvořil malý hlouček přilákaný novinkami o nejnovějším zázraku techniky, prvním letu německé vzducholodi Graf Zeppelin. Na fotografiích byla vidět obrovská potvora, která se vznášela jako velikánské mořské zvíře nad dnem oceánu, zatímco v jejím stínu se hemžila havěť žijící u dna. „Nebude to trvat dlouho,“ poznamenal von Abt, „a let přes Atlantik bude věc tak běžná jako cesta vlakem do Paříže.“

Skutečně to půjde? Liesel připadaly všechny možnosti, které slibovala budoucnost, skoro na dosah. Tohle století se

možná ještě ukáže jako mimořádné, i když začalo tak katastrofálně.

Viktor je vedl přes ulici. „Grand Hotel není Sacher,“ řekl omluvně, „ale není špatný. Nedáme si oběd, než se půjdeme podívat na pozemek?“

A tak se společně naobědvali v hotelové restauraci, v zimní zahradě mezi palmami a kaktusy. „Jako za starých časů,“ poznamenal von Abt, jako by společný pobyt v Benátkách byl na generaci vzdálený a trval roky. Liesel by ho byla měla k tomu, aby se rozpovídal o benátských kanálech a kostelích, o Tizianovi a Tiepolovi, ale Viktor už byl nedočkavý a chtěl se bavit o jejich domě.

„Ano, dům,“ přikyvoval von Abt, „Samozřejmě, ten dům. Das Landauer Haus.“

Das Landauer Haus! Číšníci proplouvali mezi vějíři palmových listů. Místnost byla naplněna zvuky oběda, šuměním konverzace a cinkáním příborů o porcelán a Rainer von Abt pohlížel na své hostitele, z jednoho na druhého, s výrazem napůl pobaveným, napůl zamyšleným, jako by se snažil odhadnout, jaký dojem v nich zanechala ta slova: *das Landauer Haus*! Liesel poprvé slyšela někoho mluvit o jejich domě, o jejich fiktivním, imaginárním, vysněném domě v termínech tak konkrétních.

„Rád bych navrhl víc než jen dům,“ pokračoval von Abt. „Chci vytvořit váš vlastní svět. Pracovat na něm od základů až po interiér, okna, dveře, nábytek. Vytvořit nejen základní strukturu, ale i jeho tkáň. Navrhnout váš život. Ne pouze dům, v němž budete bydlet, ale životní styl.“ Rozevřel dlaně, jako by právě v nich jejich život spočíval. „Vaše obydlí bude uměleckým dílem, nad kterým budou lidé žasnout.“

Sáhl do kufříku a vytáhl z něj skicák a pár tužek. „Takže,“ tužka začala klouzat po stránce v dlouhých linkách. „Říkali jste pět ložnic a byt pro personál? Napadlo mě, že ty dvě části by měly být oddělené, třeba prostorem pro auta. Asi takhle...“ Na papíru se objevil stříbrný obdélník vyplněný sloupy a trojúhelníkovými štíty, který mohl být průčelím antického chrámu,

ale mřížkování oken a dveří ho před jejich zraky proměnily v předměstský dům, který s geometrickou jednoduchostí vystupoval z bílé mlhy podkladu.

„Plochá střecha?“ zamračil se Viktor. „Je to ve zdejších podnebí rozumné?“

„Moderní materiály. Díky moderním materiálům dokážeme čelit žívlům.“ Tužka se znovu rozjela a linky se zhmotnily, získaly pevnost. Některé části podkladu vyšrafoval a palcem je rozmázl do stínů. Tímhle gestem, tím dotykem jakoby Stvořitelovy ruky rozzářil slunce. Další tahy tužky a po terase před domem se rozběhla drobná postavička dítěte, zobrazení jejich budoucnosti. „Vaše první dítě.“ Všiml si, že se Liesel začervenala. „Copak, že bych něco uhodl?“

Podívala se z von Abta na manžela a zpátky, nevěděla, jestli má prozradit tajemství, které zatím nesvěřili ani rodičům. Viktor neznatelně přikývl. „Ano, uhodl,“ potvrdila. „Zatím to moc lidí neví – vlastně jen můj doktor – ale budeme mít miminko. Ta novinka je... nová. Jak už tak novinky bývají. Víme to jen pár dní. Děťátko by se mělo narodit v březnu.“

Von Abt pohlédl z jednoho na druhého. „Gratuluji vám oběma!“

„Veškeré zásluhy je třeba připsat Liesel,“ usmál se suše Viktor. „Já jsem sehrál jen okrajovou úlohu.“ Všichni tři se zasmáli, na okamžik mezi nimi zavládla důvěrnost, jaká zpravidla vzniká mezi dobrými přáteli. Tak to cítila Liesel. Intenzivní intimní moment, jako by samotný fakt jejího těhotenství vytvořil mezi oběma muži úzké, pevné pouto sdíleného tajemství. Na pochybách, jak ho vlastně oslovit – Herr von Abt? Herr Rainer? – nakonec pod dojmem toho okamžiku řekla: „Rainere, vybrat interiér toho domu bych ale chtěla já. Látky, podlahy, nábytek...“

Konejšivě položil svou ruku na její. „Bude to společné úsilí. Neudělám nic, co by nechtěla Frau Liesel. Nic.“

Po obědě se rozjeli do Černopolní ulice, aby se podívali na parcelu. Viktor zastavil vůz na šterkové krajnici, odkud bylo

vidět celé město. Den byl uplakaný a větrný, předznamenával podzim, a vzduch byl umouněný kouřem z tisíce komínů. Střechy se táhly jako zčeřené moře až ke vzdálenému břehu špilberské pevnosti.

„A jsme tady,“ řekl Viktor. „Tady byste měl pracovat, tohle je vaše plátno.“

Za bránou se dolů svažovala louka, nejdřív mírně, pak prudce až ke stromům na spodním konci pozemku. Mezi nimi byla nejasně vidět masa velkého domu. Za ním ležela Parkstrasse a pak lužánecký park. Liesel rozostřily výhled kapky deště na sklech brýlí. „No, není to hezké místo?“ řekla.

„Moc hezké,“ přisvědčil von Abt. „Velkolepé.“

Natáhla si přes boty gumové galoše a následovala oba muže. Na louce rostly jabloně, mezi nimi jediná bříza. V trávě tlely popadané větve. Jakkoliv se snažila, neuměla si představit, že by na tomhle místě vyrostla jakákoliv stavba. Byl to jen prázdný svah s výhledem na město. Ten bral dech, doslova – vítr jí rval vzduch od úst.

„Chodívali jsme sem s bratrem,“ řekla. „Když jsme byli ještě malí. Ta bříza byla naše bohyně. Sedávali jsme tu, sluníčko nám hřálo tváře, koukali jsme na ten strom a celé město za ním bylo jako naše hračka, jako stavebnice.“ Slyšeli ji? Do hlavy jí bušil vítr a kradl jí slova ze rtů. „Benno mi vyprávěl, že na Špilberku jsou vězni přikovaní ke zdi tak, že musejí stát na špičkách. Kdyby na chvíli povolili, řetězy by jim uřízly ruce. Nikdy jsem nevěděla, kdy si vymýšlí a kdy ne.“ Vítr jí vechnal do tváře spršku vody. Sundala si brýle, aby si je otřela. Von Abt, teď rozmazaná postava v dešti, zkoumal každý detail pozemku, od země pod svýma nohama až ke spodnímu okraji svahu. „Tady?“ zeptal se a ukázal, „přímo tady?“

„Kdekoliv chcete,“ odpověděl Viktor. „Kde myslíte, že to bude nejlepší. Já bych řekl, že tady nahoře, ne? Louka je celá naše, samozřejmě. Táhle dole,“ ukázal z kopce, „je dům Lieseliných rodičů. Celý pozemek patří rodině.“

Von Abt vytáhl z kapsy kabátu fotoaparát, stejnou leicu, jakou měl Viktor. Vytáhl čočku, přiložil aparát k očím a chvíli stál

nehnutě, když fotografoval cestu, louku i svah. „Máte plán té parcely?“

„Dal jsem ho narýsovat geometrům.“

Architekt přikývl. Došel mokrou trávou až k bříze a podíval se zpátky na kopec nad sebou.

„Nebude ten svah dělat problémy?“

„Budeme muset hodně kopat. Dostat se hluboko a postavit pořádné základy. Naším protivníkem je gravitace, ale ta je protivníkem každé stavby. Nebýt gravitace, mohli bychom skutečně stavět vzdušné zámky.“ Pohlédl zpátky, k vrcholu svahu, kde zůstala Liesel, zdvihl fotoaparát a zvětšil ji, jak stojí ve vysoké trávě, lem kabátu zvlhlý vodou. Cítila se nesvá pod tím kyklopovským pohledem malého aparátu, jako by pronikal pod povrch, jako by viděl víc než její vysokou, trochu neohrabanou postavu, drahé přiléhavé šaty, světlý make-up a jasně červenou arabesku úst, lesknoucí se ovály brýlí. Možná nějakým záhadným způsobem spatřil i magickou skutečnost jejího těhotenství.

„Ta vaše bříza se mi líbí,“ zavolal na ni. „Moc se mi líbí. Udělám z ní osu vaší zahrady, celý návrh se bude točit kolem ní. Jak dům, tak zahrada. Nebude váš bratr proti?“

Takže ji slyšel. Ta skutečnost ji naplnila zvláštní radostí, jako by se na ni Benno sám právě usmál. „Určitě by neměl nic proti. Ale je bohužel po smrti. Padl ve válce.“

„To je mi líto.“ Vydal se nahoru, zpátky k ní.

„Představte si, co udělali,“ řekla mu, když k ní došel. „Když mu bylo sedmnáct a měl nastoupit do armády, víte, co udělali?“

„Kdo co udělal?“

„Moji rodiče. Mně bylo teprve dvanáct. Dostala jsem spálu. Jakmile jsem se osypala, zavřeli mě do chaty támhle dole na zahradě.“ Řekla to česky, chata.

„Chata? Co je chata?“

„Takový domek, co si staví lidé na venkově. Nejspíš je to z němčiny, nemyslíte? *Hütte*? Ta naše je spíš jen zahradní domek, ale říkáme tomu chata. Je támhle dole, mezi stromy.“

Ukázala. „Papá tam nechal udělat koupelnu, dost narychlo, to si umíte představit – a já tam musela bydlet s ošetřovatelkou. A proč to všechno dělali? Jen aby ode mě Benno tu nemoc nechytil a nedostal revmatickou horečku, to by pak nemohl nastoupit do armády.“ Podívala se na von Abta. Najednou už to nebyl déšť na sklech brýlí, co rozostřovalo svět kolem: najednou měla v očích slzy. „Není to hloupé? Báli se, že Benno chytí spálu a nebude moct do armády. Měli nás dát dohromady a doufat, že se nakazí, a třeba by byl dneska naživu.“

„To je mi líto.“

Usmála se na něj, jako by ho chtěla utěšit. „Nemohl jste to vědět.“

Jak stoupali zpátky k silnici, počasí se nepatrně proměnilo, souhra světla a výparů a poryvů větru protrhla vrstvu mraků a dovolila slunci, aby jimi proniklo. Otočila se a podívala se zpátky. Šedivá mračna dostala načervenalý přeliv. Sluneční kruh visel nízko, napravo od Špilberku, a svazek šikmých paprsků, které úhlopříčkou přetaly nebe nad městem, si je našel na vrcholu kopce a zalil je měkkým jantarovým jasem. Von Abt vedle ní vytáhl fotoaparát a zachytil ten okamžik iluminace kratičkým nekompromisním cvaknutím závěrky. „Víte co?“ V jeho výrazu byla potlačovaná radost, vzrušení nad tajemstvím, které v ten moment znal jen on sám. „Víte co?“

Tím nadšením jí připomněl Benna a všechny ty plány, které míval. Viktor už netrpělivě postával u auta. „Co? Co bych měla vědět?“

„Postavím váš dům vzhůru nohama.“

„Vzhůru nohama? Jak to myslíte, vzhůru nohama?“

„Tak, jak to říkám.“

„To mi musíte vysvětlit.“

Ne, nic nevysvětlí, nic jí neřekne. „Jen takový nápad,“ prohodil, když nastupovali do auta. „Jen takový nápad.“

Ten večer pořádali Lieselini rodiče na počest hosta slavnostní večeři. Pozvali i nadějného místního architekta a také pianistu Miroslava Němce. Konverzace občas škobrtala mezi češtinou

a němčinou. Mladý architekt měl Rainera von Abta zjevně za vetřelce a Viktora Landauera málem za zrádce kvůli tomu, že toho Vídeňáka najal, aby mu navrhl dům. Lieselina matka, reprezentující zde německý živel, si ale žádné napětí nepřipouštěla; seděla na konci stolu, Klimtův portrét jí hleděl přes rameno. Tvář na obraze se dnes více podobala její dceři než ženě, která mu před dvaceti lety seděla modelem. Tatáž oválná tvář, tatáž sešpulená přemítající ústa, tytéž tmavé pozorné oči, orlí nos. Avšak nikdo, ani matka, ani dcera, ani nikdo jiný, nemohl nosit šaty, které umělec pro svůj objekt vytvořil ze záplavy vířícího sněhu a ledu, diamantů a pavích per.

„Velmi dekorativní,“ prohlásil von Abt, když si obraz prohlížel.

„Celá Vídeň o něm tenkrát mluvila,“ řekla mu Lieselina matka. „To byla doba, Herr von Abt! Ještě před pádem monarchie.“

Liesel ale četla mezi řádky. Co je „dekorativní“, nestojí za nic. Ornament je zločin. „Mami, monarchie byla v rozkladu už dlouho před tím, než tě Herr Klimt portrétoval. Jen si dávala na čas, než se definitivně sesypala.“

„To socialismus ji rozložil,“ odsekla její matka. „Kdyby ji nerozložil socialismus, ještě by tu byla. A my teď musíme žít ve státě, který si vysnili cizinci.“

Nastalo trapné ticho. V čele stolu se za svými kníry záhadně usmíval Lieselin otec. „Monarchii zničila válka, stejná válka, která zabila Benna,“ oponovala matce Liesel. „Staří hlupáci, kteří si mysleli, že si mohou jen tak hrát s válkami, jako to dělali celé minulé století. A zjistili, že nemohou, že válka zabíjí lidi, ničí jejich životy a rozvrací země. Ale teď možná můžeme vytvořit novou, pokud nás nechají. Socialismus staví, tvoří.“

Ticho, teď přímo mrazivé, se prohloubilo. Matka vypadala konsternovaně. Socialismus? Příšerná představa. Nebezpečná.

„Jak se vám líbí socialistická Vídeň, Herr von Abt?“ zeptal se Lieselin otec. „Moje dcera ji zjevně obdivuje.“

Dokonce i von Abt vypadal, jako by mu došla slova. On,